

Sygn. akt III CSKP 59/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący)

SSN Jacek Grela

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa I. sp. z o.o. w W.
przeciwko Bankowi Spółdzielczemu w B.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 lutego 2021 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 10 sierpnia 2018 r., sygn. akt I AGa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 10 sierpnia 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) po rozpoznaniu 10 sierpnia 2018 r. sprawy z powództwa I. Sp. z o.o. w W. przeciwko Bankowi Spółdzielczemu w B. o zapłatę, na skutek apelacji strony powodowej od wyroku

Sądu Okręgowego w K. z dnia 5 lipca 2017 r., w pkt 1 zmienił zaskarżony wyrok przez nadanie mu treści: I. zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 107.938,59 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 19 maja 2016 roku, w pkt II zasądził od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 10.814 zł tytułem kosztów postępowania, zaś w pkt 2 zasądził od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 9.447 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Pozwem I. Spółka z o.o. w W. przeciwko Bankowi Spółdzielczemu w B. wniosła o zasądzenie na swoją rzecz kwoty 107.938,59 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 19 maja 2016 r. do dnia zapłaty i kosztów procesu. Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu.

Wyrokiem z 5 lipca 2017 r. Sąd Okręgowy w K. w pkt. I oddalił powództwo, zaś w pkt. II zasądził od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 5.417 zł tytułem kosztów procesu.

Sąd I instancji ustalił, że pozwany Bank jest wierzycielem K. P.. Na jego wniosek komornik wszczął egzekucję wobec dłużnika na podstawie tytułu wykonawczego-bankowego tytułu egzekucyjnego, któremu Sąd Rejonowy w B. nadał 24 lipca 2012 r. klauzulę wykonalności. W dniu 26 kwietnia 2016 r. komornik dokonał zajęcia rachunku bankowego K. P. w Banku Spółdzielczym w S.. W dniu 5 maja 2016 r. strona powodowa przelała na rachunek bankowy K. P. kwotę 120.979,85 zł, jako tytuł wskazując faktury VAT z 21 kwietnia 2016 r. i z 22 kwietnia 2016 r. Na obu fakturach jako sprzedawca figurował R. M., zaś nabywcą towaru była powodowa spółka. Pismem z 10 maja 2016 r. strona powodowa zwróciła się do strony pozwanej o zwolnienie spod zajęcia kwoty 120.979,85 zł znajdującej się na rachunku bankowym K. P., wskazując, że została ona przez Spółkę przelana na ten rachunek omyłkowo.

Pismem z 11 maja 2016 r. strona powodowa zwróciła się do komornika o uchylenie dokonanej czynności zajęcia kwoty 120.979,85 zł i jej przekazania. W odpowiedzi prowadzący egzekucję komornik w piśmie z 17 maja 2016 r. poinformował stronę powodową, że przedmiotem zajęcia nie była kwota pieniężna wskazana w powyższym piśmie, lecz wierzytelność z rachunku bankowego dłużnika K. P.. Dłużnik zajętej wierzytelności Bank Spółdzielczy w S. przekazał

organowi egzekucyjnemu kwotę 107.938,59 zł w dniu 10 maja 2016 r. Na rzecz wierzyciela Banku Spółdzielczego w B. komornik sądowy przekazał kwotę 98.354,85 zł, pozostała kwota została zaliczona na koszty postępowania egzekucyjnego.

Sąd I instancji wskazał, że strona powodowa dochodzi odszkodowania za szkodę wyrządzoną mu przez pozwany Bank wskutek zajęcia środków pieniężnych znajdujących się na rachunku bankowym K. P., które to środki pieniężne jej zdaniem nie należały do K. P., albowiem zostały tam omyłkowo przez nią przekazane.

Oddalając powództwo Sąd I instancji uznał, że stronie powodowej nie służy roszczenie odszkodowawcze w stosunku do pozwanego wywiedzione na podstawie art. 415 k.c., natomiast bezpodstawne wzbogacenie nastąpiło po stronie posiadacza rachunku bankowego (K. P.), którego dług wobec pozwanego Banku został spłacony w następstwie zajęcia jego wierzytelności z rachunku bankowego

W apelacji od powyższego orzeczenia strona powodowa zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła: 1. naruszenie prawa procesowego mające wpływ na wynik sprawy, tj. a) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego sprawy poprzez pominięcie w ocenie wiarygodności i mocy dowodowej dopuszczonych i przeprowadzonych dowodów - faktur VAT z 21 kwietnia 2016 r. i z 22 kwietnia 2016 r., i pism strony powodowej z 10 i 16 maja 2016 r., z których wynika, że strona pozwana miała wiedzę i świadomość, że K. P. omyłkowo otrzymał kwotę 120.979,85 zł i winien ją zwrócić stronie powodowej, która nie była jego dłużnikiem, a przelew nastąpił omyłkowo, b) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego sprawy poprzez pominięcie w ocenie faktu, że K. P. zwrócił stronie powodowej niewyegzekwowaną przez komornika kwotę w wysokości 13.041,26 zł, gdyż wiedział, że otrzymał omyłkowo od strony powodowej tę kwotę, c) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego sprawy poprzez pominięcie w ocenie faktu, że strona powodowa posiadała wiedzę i świadomość tego, że K. P. otrzymał na rachunek bankowy omyłkowo kwotę 120.979,85 zł i winien ją zwrócić stronie powodowej, 2. naruszenie przepisów prawa materialnego tj.: a) art. 725 k.c.

poprzez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że środki pieniężne omyłkowo przekazane przez stronę powodową na konto K. P. znalazły się w chwili zaksięgowania w jego posiadaniu, przez co posiadacz rachunku bankowego nabył do nich prawa i co w konsekwencji doprowadziło do oddalenia powództwa, podczas gdy z powyższej normy wynika, że posiadacz rachunku może przechowywać na nim i za pośrednictwem tego rachunku dokonywać rozliczeń tylko co do środków pieniężnych, a nie środków które mu nie przysługują i wpłynęły omyłkowo jako bezpodstawne wzbogacenie, a w konsekwencji błędne przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie nie ma zastosowania art. 405 w zw. z art. 5 k.c., b) art. 405 przez błędną wykładnię i przyjęcie, że strona pozwana nie wzbogaciła się, c) art. 405 w zw. z art. 5 k.c. poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że strona pozwana nie wzbogaciła się bez podstawy prawnej kosztem strony powodowej w sytuacji, gdy ustalony stan faktyczny sprawy wskazywał, że strona pozwana wiedziała, że K. P. otrzymał bez podstawy prawnej kwotę 120.979,85 zł i winien ją zwrócić stronie powodowej, przy pełnej wiedzy banku dotyczącej źródła pochodzenia tej kwoty i mimo tego niedążenia do wyjaśnienia zaistniałej sytuacji i korzystania z okazji poprzez wyegzekwowania z rachunku bankowego K. P. kwoty 107.938,59 zł, co nie zasługuje na ochronę, stanowiąc naruszenie art. 5 k.c.

Strona apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie jej powództwa w całości, przy zasądzeniu od strony pozwanej na jej rzecz kosztów procesu za obie instancje, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania i zasądzenia kosztów procesu.

Strona pozwana wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od strony powodowej na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego wywiodła strona pozwana, zaskarżając go w całości i wnosząc o: 1) uchylenie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temuż Sądowi, ewentualnie o 2) uchylenie w całości i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty stosownie do art. 398¹⁶ k.p.c. poprzez oddalenie w całości apelacji Powoda, zasądzenie na rzecz pozwanego kosztów procesu za wszystkie instancje według

norm przepisanych oraz orzeczenie na podstawie art. 415 w związku z art. 398¹⁶ k.p.c. zwrotu przez Powoda, spełnionego przez pozwanego Bank świadczenia zasądzonego w sprawie będącej przedmiotem skargi kasacyjnej, tj. kwoty w łącznej wysokości 159.533,39 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wyegzekwowania przedmiotowej kwoty z rachunku pozwanego, tj. od 14 września 2018 roku od kwoty 148.732,00 zł oraz od 25 października 2018 roku od kwoty 10.801,39 zł do dnia zapłaty, a ponadto o zasądzenie od Powoda na rzecz Pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Skarżąca zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi Sądu II instancji naruszenie prawa materialnego polegające na jego błędnej wykładni oraz niewłaściwym zastosowaniu, tj. 1) obrazę art. 725 k.c. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że posiadacz rachunku bankowego nie nabył praw do kwoty wpłaconej przez Powoda na rachunek bankowy tegoż posiadacza rachunku będącego dłużnikiem pozwanego Banku, a w konsekwencji, że pozwanego Bank, jako wierzyciel posiadacza rachunku nie miał uprawnienia do przeprowadzenia egzekucji z wierzytelności z rachunku bankowego swego dłużnika (posiadacza rachunku), co doprowadziło do nieuprawnionego zastosowania przez Sąd II instancji przepisu art. 405 k.c.; 2) naruszenie art. 405 k.c. poprzez błędną subsumpcję ustalonego stanu faktycznego do przedmiotowej normy i jej nieuprawnione zastosowanie w sprawie, wynikające z błędnego uznania, że spłata wierzytelności przysługującej pozwanemu Bankowi, na skutek egzekucji z wierzytelności z rachunku bankowego dłużnika stanowi uzyskaną bez podstawy prawnej korzyść majątkową (bezpodstawne wzbogacenie).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 725 k.c., przez umowę rachunku bankowego bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku, na czas oznaczony lub nieoznaczony, do przechowywania jego środków pieniężnych oraz, jeżeli umowa tak stanowi, do przeprowadzania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych. Umowa rachunku bankowego jest umową nazwaną, obejmującą zakresem treści elementy

depozytu nieprawidłowego (art. 845 k.c.) i zlecenia (art. 734 k.c.). Z chwilą wpłaty środków pieniężnych posiadacz rachunku bankowego nabywa roszczenie o wypłatę środków pieniężnych w określonej wysokości. W przypadku, gdy przedmiotem wpłaty są znaki pieniężne (monety lub banknoty) wpłacający traci ich własność, a ich właścicielem staje się bank. Trafnie wskazał Sąd Apelacyjny, iż umowa rachunku bankowego obejmuje zobowiązanie banku do przechowywania środków pieniężnych posiadacza rachunku bankowego, nie zaś dla banku osób trzecich, z którymi nie łączy go jakakolwiek więź prawna. Posiadaczowi rachunku bankowego przysługuje wobec prowadzącego rachunek banku wierzytelność o wypłatę zgromadzonych na nim środków. Wierzytelność ta jest określona zapisem księgowym na rachunku, dokonany przez bank (saldo rachunku). Znaczenie wpisu na rachunku bankowym polega na tym, że określa on wierzytelność posiadacza rachunku do banku, który zobowiązany jest na jego żądanie wypłacić mu określoną kwotę pieniędzy lub wykonać polecenie przelewu, polecenie zapłaty, czy inne zlecenie (wyrok Sądu Najwyższego z 27 października 2016 r., sygn. akt V CSK 48/16, niepublikowany). Wpis nie jest zatem oświadczeniem woli banku składanym posiadaczowi rachunku i może podlegać sprostowaniu. Dopóki jednak to nie nastąpi, wpis pełni także funkcję konstytutywną, stanowiąc materialnoprawną przesłankę rozporządzania przez posiadacza zgromadzonymi środkami pieniężnymi (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 4 października 2007 r., sygn. akt V CSK 255/07, OSNC-ZD 2008, Nr 3, poz. 79; 8 grudnia 2010 r., sygn. akt V CSK 163/10, OSNC-ZD 2011, Nr 2, poz. 48 i powołane tam orzecznictwo; 27 października 2016 r., sygn. akt V CSK 48/16, j.w.).

W świetle powyższych ustaleń w niniejszej sprawie należy uznać, iż chwilą przekazania przez stronę powodową na rachunek bankowy K. P. kwoty 120.979,85 zł uprawnionym do tych środków stał się Bank Spółdzielczy w S.. Przedmiotem zajęcia stała się wierzytelność K. P. wobec Banku Spółdzielczego w S. o wypłatę tej kwoty.

W niniejszej sprawie nie można zasadnie twierdzić, iż doszło do bezpodstawnego wzbogacenia pozwanego Banku (art. 405 k.c.). Na gruncie tego przepisu przesłankami roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia są: uzyskanie korzyści (wzbogacenie) jednego - accipiensa, utrata korzyści (zubożenie

kosztem majątku) drugiego - solvensa, a także przesunięcie majątkowe z majątku pierwszego do majątku drugiego (A. Ohanowicz, *Niesłuszne wzbogacenie*, Warszawa 1956, s. 57). Aby można było mówić o „bezpodstawności” wzbogacenia konieczne jest, aby przesunięcie majątkowe nastąpiło bez usprawiedliwienia na gruncie obowiązującego prawa.

Na gruncie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu przyjąć należy, podobnie jak wcześniej na gruncie przepisów Kodeksu zobowiązań, istnienie zasady bezpośredniości transmisji majątkowej. Zgodnie z nią, przesunięcie majątkowe powinno bowiem następować z jednego majątku do drugiego, a zatem bezpośrednio. Chodzi w tym przypadku o jedność zdarzenia wywołującego wzbogacenie i zubożenie, nie zaś o tożsamość podmiotów. Wartość ma „przejsć”, „wywodzić się” z majątku solvensa (A. Ohanowicz, j.w., s. 112, 139). Wyłącza to traktowanie jako wzbogacenia przypadków tzw. *ex contractu alieno*, a zatem wskutek czynności prawnej osoby trzeciej (A. Ohanowicz, j.w., s. 117, 139). Sąd Najwyższy mając powyższe na względzie nie podziela tezy, jakoby związek pomiędzy wzbogaceniem a jego źródłem w prawach innej osoby należało ujmować elastycznie, zaś powiązanie w tym zakresie może mieć charakter „pośredni wielocłonowy”.

Z przedstawionych względów należało uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ k.p.c.).

ke